

Notat

Slots- og Kulturstyrelsen

H.C. Andersens Boulevard 2
1553 København V

Telefon 33 95 42 00

post@slks.dk
www.slks.dk

9. august 2017

Udbud af arkæologiske undersøgelser – "den svenske Model"

Ordførerkredsen har ønsket et notat om organiseringen af den arkæologiske virksomhed i Sverige. Notatet er udarbejdet på baggrund af de oplysninger som Slots- og Kulturstyrelsen har modtaget fra det svenske Rigsantikvarembede på foranledning.

Nordisk baggrund

I Sverige, Norge og Danmark er der i arbejdet med arkæologien stor overensstemmelse i lovgrundlag, konventionsratificering, antallet af bygherrebetalte undersøgelser, omfang af undersøgelser og faglig sagsbehandlingspraksis.

Norge og Sverige har dog et strammere lovkompleks, hvor alle fortidsminder automatisk er fredede, og det kræver dispensation at udgrave dem. Andre forskelle er, at man i Norge har en vetoret i relation til anlægsarbejder, og i Sverige har man valgt en model med udbud af undersøgelser med et budget på over 888.000 sv.kr i 2014 niveau svarende til 680.000 d.kr.

I Norge og i Danmark er det alene museerne der varetager de arkæologiske undersøgelser, mens den tilsvarende virksomhed i Sverige bliver varetaget af såvel museer som af private arkæologiske virksomheder.

I Norge er den arkæologiske myndighedsbehandling lagt ud til fem universitetsmuseer. I Danmark er det 27 lokalmuseer, der foretager de arkæologiske undersøgelser.

Rigsantikvarerne i Norge og Sverige oplyser, at bygherrer generelt ikke påklager undersøgelseernes økonomi. Ifølge Rigsantikvarerne kan det skyldes, at de arkæologiske opgaver betragtes som et samfundsvilkår.

Den svenske model

Sverige har to administrative niveauer i myndighedsbehandling af arkæologiske undersøgelser – Rigsantikvarembätet og Länsstyrelserne.

Det bemærkes fra Rigsantikvaren i Stockholm, at 2011 er det seneste år, hvorfra der findes statistiske oplysninger over den arkæologiske virksomhed.

Rigsantikvarembätet er den centrale statslige myndighed, der varetager lovgivning, forordninger, forskrifter og vejledninger, og som kan påklage afgørelser taget af Länsstyrelserne.

21 regionale myndigheder (Länsstyrelser) hver med en arkæologisk enhed, som træffer afgørelser bl.a. i forbindelse med udbud. Länsstyrelserne modtager byggesagerne og vurderer, om der kan gives dispensation til eventuelt at udgrave de automatisk fredede fortidsminder. Länsstyrelserne afgør endvidere, om en sag vil få et budget på over eller under tærskelværdien for udbud (888.000 S. Kr. i 2014). De sager der ligger over sender Styrelserne i udbud og behandler indkomne bud. Styrelserne udarbejder faglige og praktiske rapporter. Dette mellemliggende niveau med Länsstyrelser (regioner) i den svenske praksis bruges hverken i Danmark eller i Norge. Länsstyrelsernes opgaver varetages i Danmark af Slots- & Kulturstyrelsen og de 27 kulturhistoriske museer.

Følgende kan i Sverige varetage undersøgelserne:

- 27 regionale eller kommunale museer (svarende til Danmark)
- 1 statslige aktør (Rigsantikvaren) med 4 lokalkontorer
- 17 private arkæologiske virksomheder.

Der blev foretaget arkæologiske undersøgelser i Sverige i 2010 og 2011 for henholdsvis 398,2 mio. sv. Kr. og 327,1 mio. sv. Kr.

De tilsvarende tal for Danmark er 160,8 mio. d.kr (208 mio. sv.kr.) og 188,6 mio. d.kr. (243 mio. sv.kr).

I 2010 var 32 % af de svenske undersøgelser i udbud og 2011 36 %.

Den svenske model set ift. Danmark

Antallet af bygherre betalte undersøgelser i Sverige og i Danmark var i 2011 henholdsvis 1075 og 783.

Vælger man den svenske model for udbud i Danmark, og sætter grænsen for udbud som i Sverige, vil det berøre ca. 10 % af de arkæologiske undersøgelser. De resterende 90 % af undersøgelserne ville skulle foretages efter de hidtidige principper.

Det svenske omkostningsniveau er generelt højere, idet man allerede i 2011 havde 36 % sager over 888.000 s.kr.

I Sverige er forundersøgelser (de undersøgelser der foretages med henblik på at opnå viden om fortidsmindets udstrækning, alder, væsentlighed mv.) og de egentlige undersøgelser adskilt, så det kan være to forskellige aktører, der agerer på én og samme lokalitet. Efter en forundersøgelse udarbejdes en rapport af Länsstyrelsen og sagen sendes i udbud, hvis budgettet ligger over tærskelværdien. Når der er truffet en endelig afgørelse i sagen eller en domsfældelse i tilfælde af klage, vil det således ofte være en ny aktør, der skal foretage selve undersøgelsen. Det oplyses, at der er en gennemsnitlig venteperiode på ca. ½ år mellem forundersøgelse og undersøgelse. Hvilket skyldes udbudsprocessen. I den tilsvarende danske proces kan man gå fra forundersøgelse til undersøgelse med en mellemliggende godkendelsesprocedure med svarfrist på 14 dage i SLKS.

Der klages ofte over selve udbudsrunder i Sverige. Påklager er andre arkæologiske foretagender. Det er Länsstyrelserne der modtager klagerne. På en forespørgsel om klager ved udbud svarer Rigsantikvaren i Stockholm: *När det blir ett överklagande av ett anbudsförfarande så går det inte att gå vidare med de arkeologiska undersökningarna (och inte heller med byggprojektet) förrän domen kommer från domstolen. Det blir en fördröjning av byggprojektet (ofta på kring ett halvår). Detta uppfattar byggherrar som en risk och de kan därför vara negativa till anbudsförfaranden.*

I Danmark udgør de fakturerede omkostninger for undersøgelserne gennemsnitligt 2/3 af det af Slots- og Kulturstyrelsen godkendte budget. Denne reduktion sker på grundlag af prioritering af væsentlig og ikke-væsentlige fortidsminder undervejs i undersøgelsesprocessen. Rigsantikvaren i Sverige oplyser, at det normale er at hele budgettet opbruges.

Slots- og Kulturstyrelsen har anmodet Rigsantikvaren om at tilvejebringe yderligere oplysninger om hvordan private arkæologiske aktører i Sverige sikrer data for eftertiden, hvorledes man indleverer fundmaterialet og i hvilken stand, samt hvem der betaler en evt. efterbearbejdning af data, der ikke indleveres korrekt og endelig hvordan Länsstyrelserne vurderer videnskabeligt kvalitetsniveau for private aktører.

Anne Nørgård Jørgensen
Specialkonsulent

